

VIORICA ZAHARIA

Universitatea Pedagogică
de Stat „I. Creangă”
din Chișinău**DRAMATURGIA NICOLETEI ESINENCU:
PIESELE UNUI PUZZLE NONCONFORMIST****Abstract**

Nicoleta Esinencu's special writing is part of current trend of young western theatre characterized by the use of a language that prefers stereotypes of a spoken language, depending on the characteristics of the world over which the playwright sets attention. The popular plays of the author such as *Fuck you*, *eu.ro. Bye!*, *A (II) Rh +*, *Zuckerfrei* and others create an impression that they are parts of a work with a jigsaw structure, with a degree of intimate consistency logically structuring the created world. These short monologues are a proof of dramatic assiduous practice. And beyond the vulnerability of the naughty characters there is hidden what the author wants to reveal in the background.

Keywords: writing, nonconformity, jigsaw mosaic, temporal discontinuity, fractured perspective.

Scriitura aparte a Nicoletei Esunencu se înscrie în tendința generală a tinerei dramaturgii actuale occidentale, tendință caracterizată prin utilizarea unui limbaj simplu, facil de înțeles, destul de vulgar de foarte multe ori, pe gustul publicului larg. Un limbaj ce nu-ți cere vreo încordare intelectuală aparte. O tendință ce evită complexitățile limbajului literar, prioritate dându-li-se stereotipurilor limbii vorbite, în funcție de caracterul personajelor, de caracteristicile lumii asupra căreia își fixează dramaturgul atenția. Sunt lucruri ce țin, probabil, și de un marketing teatral lipsit de pretenții inovatoare, dar în defavoarea artisticului.

Cazul dramaturgiei basarabene postsovietice este ceva mai specific, deoarece marea majoritate a reprezentanților acesteia rămân totuși marcați de ultimii ani ai regimului comunist, deși au fost scutiți de experiențe legate de teroarea cenzurii comuniste și n-au avut nevoie de variate strategii de ocolire a acesteia. Aceștia nu mai sunt siliți să camufleze ceea ce au de spus într-un limbaj esopic și să intercaleze subtexte și mesaje diseminate. Tinerii dramaturgi de la noi vor și pot spune totul cu voce tare și clar. Iată de ce tonul multora dintre încercările dramaturgice actuale este adesea violent și, pe alocuri, imoral.

Astfel de texte cu trăsături stilistice comune, ce ofensează o sensibilitate croită după tiparele clasice, sunt caracteristice în general dramaturgiei de început de mileniu trei. Dar în afara acestor asemănări, ceea ce considerăm drept trăsătură esențială a întregii

dramaturgii tinere contemporane sunt motivele de furie ale tinerilor și nonconformismul lor. Un exemplu evident, în cazul pieselor Nicoletei Esinencu, este textul monologat care a șocat destul de multă lume la momentul publicării și punerii în scenă, *Fuck you, eu.ro. Pa!*. Un text ce vorbește despre criza de identitate a unei tinere născute în comunism, martoră a prăbușirii comunismului, dar lipsită de posibilitatea și forța de a se regăsi nici într-o țară postcomunistă, nici în Europa la care a visat dintotdeauna. Este evidentă aici relația cu tonul violent a mai multor dramaturgi tineri occidentali, chiar dacă revolta autoarei se manifestă de pe cu totul alte poziții. Totuși motivele par să rămână aceleași: haotici, disperați, revoltați, tinerii dramaturgi de azi trăiesc deziluzia și dezgustul societății de consum, se revoltă împotriva ideologiilor învechite, sunt în căutare de noi repere, din păcate, la fel de nesigure și deziluzionante. De aceea personajele create de acest val de dramaturgi sunt mai mult decât o „generație pierdută”. Sunt o generație anonimă.

Pretextul de la care pleacă discursul din *Fuck you, eu.ro. Pa!*, „Tată, acesta este un eseu pentru un concurs anunțat de clubul tinerilor prim-miniștri. Ce mi-a dat țara mea și cu ce am răsplătit-o eu? Tată, eu n-am să particip la acest concurs. Eu nu corespund cerințelor. Eu nu am trei copii. Unul pentru tata, unul pentru mama și unul pentru țară. Tată, trebuie să-ți spun ceva... Copilăria mea a fost...”, e un prilej de a lăsa să curgă, ca într-un lung rechizitoriu, formele exasperării. Scriitura feminină a Nicoletei Esinencu naște un text la granița poeziei, cu impresii amestecate, în care discontinuitatea temporală și afectivă e marca, iar faptele rememorate se amestecă doar după logica suferinței. Perspectiva fracturată, fuga de la o senzație la alta, față în față cu sărăcia, cu realitatea pestilențială (inclusiv în relațiile umane) în țara în care cel mai mare vis al părinților este să le emigreze copilul în Vest, sunt pigmentate de cuvinte licențioase. Eroina îndură blestemul de a se fi născut în țara comunismului, iar dezgustul urlat față de realitățile ei consonează cu durerea pierderii identității naționale și a limbii în condiția de imigrant.

Piese mai cunoscute ale Nicoletei Esinencu, cea amintită anterior, *A(II) Rh+*, *Zuckerfrei* etc., creează impresia că ar fi mai degrabă părți componente ale unei opere mai vaste, cu o structură mozaicală, cu un anumit grad de coerență intimă și cu o structurare logică a unei proprii lumi în creare. Autoarea își creează propriul univers, propria „arie geografică”, propriile cutume creative recognoscibile. Un univers pe care tinde să-l rețușeze în permanență, cu o anumită doză de precizie și cu un umor dur, fără compromisuri. Aceste false monologuri notează anumite spaime intime pe care autoarea le investește în obsesii polizate și conceptualizate.

O altă caracteristică a textelor dramatice ale Nicoletei Esinencu este dimensiunea lor. Aceste scurte monologuri sau, mai degrabă, false monologuri, sunt dovada unui asiduu exercițiu dramatic, receptiv la tendințele actuale în domeniu. Autoarea apelează la un limbaj cotidian dur, libidinos, lasciv fără vreo menajare și fără urmă de pudoare. E un limbaj provocator, folosit, probabil, cu o anumită doză de intenționalitate, și e adaptat personajelor pe care le pune în scenă. E aici o sete de o anumită doză de real, de refuz a artificiilor care nu exclud o necesitate pe alocuri stângaci camuflată cu o puritate imposibilă. Anume în această vulnerabilitate neașteptată a personajelor sale obraznice, în cinismul lor se ascunde ceea ce autoarea vrea să dezvăluie în fundal.

Chiar dacă numele Nicoletei Esinencu a fost ceva timp legat de textul cu titlu provocator, jucat pe mai multe scene din Europa și Asia și care a provocat discuții până și în Parlamentul de la București, aria de cuprindere a preocupărilor dramatice ale autoarei este mult mai largă. Ea reușește să depășească, în ultimele scrieri, problematica tipic generaționistă. Falsele monologuri, puse în gura diverselor personaje, tratează/pun probleme ale întregii societăți, chiar dacă încă stăruie îndelung asupra frământărilor și nonconformismului tinerilor de astăzi. De aceea piesele sale par a fi necesare zilelor noastre, drept protest în fața violențelor evidente ale acestei lumi. Fiecare alege ce vrea din mesaje: libertatea europeană sau avertismentul european, sau democrația cu pumnul. O libertate-păpușă, o sugestie doar, fragilă și vulnerabilă, sau una adevărată impusă cu forța. Mai important este că autoarea își trăiește intens prezența în lume scriind un teatru subiectiv ce încearcă să se obiectiveze.

E suficient să citești una dintre ultimele piese, *A(II) Rh+*, în care, cu un talent aparte, cu destulă claritate și suficientă agresivitate, sunt disecate infamia și prostia. Textul prezintă drama individului înstrăinat în propria sa lume. Personajul se regăsește într-o lume transformată, ale cărei schimbări însă este incapabil de a și le însuși. Autoarea înfățișează încercările desperate ale personajului de a se readapta, demers care pare a fi imposibil, normele tradiționale fiind practic înlocuite printr-un sistem inversat, dar perfect pus la punct. Se identifică o dezintegrare a sensului și o înlocuire a lui cu un altul. Elementele acestuia, care la prima vedere par lipsite de logică, alcătuiesc o atmosferă de nebunie și își potențează efectul asupra publicului. Drama reprezintă astfel o provocare care se adresează în primul rând simțurilor și nu rațiunii.

Zukerfrei face uz de același limbaj al străzii spus cu expresivitatea furiei, în stilul unui climat dramaturgic american. Personajele piesei, fratele și sora, sunt martorii prăbușirii imperiului sovietic și victimele perpetuei perioade de tranziție postsovietice: „Mama noastră lucrează la biroul de pașapoarte. Ea spune că nu ia scump pentru un pașaport (...) Mama știe cum și cui să-i dai 5 euro la vamă să nu-ți controleze bagajele / Mama știe pe la ce vamă e mai bine să ieși din țară / Mama știe cum să-ți schimbi pașaportul (...) Mama știe la cine poți să cumperi de lucru în Portugalia (...) Mama știe o marcă de automobil unde încap doi oameni lângă motor (...) Mama știe unde și la cine poți să cumperi în Italia permis de ședere (...) Mama poate să găsească cu cine să te căsătorești în Germania ca să obții mai repede cetățenie (...) Mama poate să te ajute să-ți vinzi rinichiul în Israel.” În scriitura cu construcție muzicală, ca o simfonie cu leitmotive, autoarea accentuează tonul militant și zgândărește sensibilitatea cititorului și publicului cu manifestul intens revendicativ. Construind un discurs al exasperării, în spatele fiecărui enunț, autoarea lasă să se audă un strigăt prelung. Construcțiile nominale rostite răspicat sunt dominante în acest text incandescent. Între frazele repetitive în care Nicoleta Esinencu cultivă stridența, presărând cu obstinție cuvinte ca suicid, vomă, sugar free, aditivi, îndulcitori, adică mai tot ce compune universul nostru artificial, se face totuși loc și acțiunilor umiltoare ale verbului șocant. În textul construit ca un monolog „la două mâini”, perechea soră-frate e ipostaziată la vârste diferite, pedalând pe trăsăturile-tip ale anilor. În copilărie, naturali, adorabili, cu o doză bună de firesc, marșează pe candoare și inocență în fața dovezilor de sărăcie și a autorității de nediscutat a mamei. În adolescență, metaștiți,

rujați în nuanțele satanismului, dar cu o lacrimă mare de clovn hipersensibil sub ochi, sunt încrâncenați, neputincioși, agresivi și revendicativi față de mama (poate defuncta URSS și moștenitoarea ei de drept). Ca în final să ajungă niște tineri cu răbdarea epuizată, îngreșoși de amănuntele scabroase din care se compune viața familiei, sinucigași la limita crizei de nervi. Marcați de sechelele lăsate de o mamă care și-a neglijat copiii. Scăpați doar teoretic de sub influența ei, copiii sunt bulversați, șocați, lipsiți complet de anticorpi pentru noile realități. În teatrul social practicat de Nicoleta Esinencu, cauza pentru care militează textul câștigă, de fiecare dată, în pregnanță. Chiar dacă revendicările sunt strigate exasperat-agresiv, autoarea construiește bine această lume din carne și sânge, din greață și sinucidere.

Nicoleta Esinencu poate fi percepută pe bună dreptate drept o portavoce a confuziilor și deziluziilor tinerei generații, a pretențiilor emblematice pe care le recuză fără reținere, deoarece, în primul rând, tână dramaturgă urăște îndoctrinarea. Dar mai e ceva: ochiul ei are posibilitatea de a vedea mai departe și mai profund. De unde certitudinea că are de spus ceva și poate s-o spună altfel. Disprețuind realismul, sordidul cotidian, ea nu-l poate refuza totuși și încearcă să se îndepărteze de el cu orice preț. Prețul este, uneori, prea mare: ruperea în bucăți a subiectului, eliptismul, încâlcirea referințelor și caracterul facultativ al mesajului. Ești uneori silit, în locul oricărei analize, să te mulțumești cu o impresie generală asupra textului. Impresia generală e că autoarea, personaj camuflat, are miza cea mai mare. Într-o lume fără repere, penetrează o delicată voce feminină, care aparține, nici mai mult nici mai puțin, Nicoletei Esinencu.